

soluemus nobis uel cui nos volueritis in primo uenturo festo omnium sanctorum sine omni dilacioni excusacione et exceptione et compensacione et absque omni dampno et missione uestri et uestrorum. Et pro predictis complendis obligamus uobis specialiter et tradimus pignori duos libros nostros quorum alter Incipit: Incipit liber dialogorum Beati Gregorii pape etcetera, et finit Item ajunt Salomonem quinquies ex circuitu (?), fuisse per plateas iherusalem causa penitentie. Et alter liber incipit: Incipit prologus in summa de articulis ffratris Johannis de rupella et cetera, et fini quientissime uiuerent homines si duo tollerent de medio meum et tuum possidentibus omnia unum deest homo qui uere loquatur. Generaliter uero pro predictis complendis obligamus uobis et uestris omnia alia bona nostra mobilia et immobilia habita et habenda. Insuper damus uobis fideiussorem Petrum de Cobériis clericum et Rectorem ecclesie sancti iusti de uercio. Qui nobiscum et sine nobis predicta omnia et singula uobis compleat et attendat, Ego itaque fideiussor predictus suscipiens in me sponte hanc fideiussionem et renuncians quantum ad hec legi dicenti quod prius conuenietur principalis quem fideiussor et omni alii iuri et consuetudini contra hec repugnantibus promitto et conuenio uobis dicto Bernardo Guilelmi de pinellis predicta omnia et singula attendere et complere cum dicto domino Episcopo et sine ipso uel obligationem omnibus bonorum meorum habitorum et habendorum. Actum est hoc septimo Idus Augusti Ann. Domini Millesimo Ducentesimo Nonagesimo Nono. Ego P. de lobériis predictus subscribo. Ego ffrater Bernardus Episcopus barchinonensis subscribo. Testes huius rei sunt Matheus de truyars et berengarius Gili clerici. Sig. ✕ num Bernardi payares notarii publici barchinensi qui hec scripsit et clausit dieet anno Quo supra». (Sala 2, arm. 107, d. 8.).

JOSEPH MAS, Pbre.

(Continuará.)

ESTABLIMENTS DEL ORDE DE LA CAVALLERÍA DE SANT JAUME

Fa alguns anys tinguérem ocasió de copiar los establiments o estatuts d'aquest orde, que haviem llegit en un llibre del segle XVI, pertanyent, aleshores, a un conegut antiquari y avuy al Institut d'Estudis Catalans. Nos contentem per avuy ab presentar lo text indubtablement més antich que'l llibre ahont està copiat, encara que no admetessim la data de 1208 que's llegeix en l'*Explicit*. Lo text consta de 45 fulls de fort pergami, lletra manuscrita gòtica ampla com de llibre choral, epígrafs en vermell, lo meteix que les rasguejades caplletres; en la primera

d'aquestes (*Aquests...*) hi ha també color vert y punts d'or. Lo volum mideix 165 X 135 mil·límetres y la caixa d'escriptura 130 X 110 mil·límetres. Està relligat ab pell fosca, tanques de llautó, decorat ab una empremta de roda als plans, en lo anterior dels quals s'hi llegeix aquest epígraf: «REGLA DE LA | ORDEN DE | SANTIAGO DE LA | ESPA: | DA.

Creyem inèdit aquest text interessantíssim que'ns recorda altres dos semblants, potser los únics exhumats fins ara: l'un, lo d'època més llunyana, és les *Constitucions dels Pares Antichs del Orde de la Verge Maria de la Mercè*, publicat per nosaltres en lo volum VI del *Recull de textos Catalans Antichs*, y l'altre descobert per lo P. Villanueva en lo convent de Santa Caterina y descrit y copiat per ell en lo vol. XVIII del *Viage literario*, és les *Constitucions del orde del Griu* fundada en 1403 per en Ferràn lo d'Antequera, després Rey d'Aragó.

Heusaquí lo text que avuy publiquem:

«En lo nom del pare y del fill y del sant spirit. Amen.

Aquests son los stabliments dels frares de la orde de la caualleria de sant Jaume. Lo qual orde consisteix en tres coses, ço es. En guardar coniugal castedad, e obedientia, e en viure sens propi.

De castitate

En coniugal castedad: viuint sens peccat semblant als nostres pares. Car millor cosa es viure en matrimoni que peccar. E per que nosaltres no podem esser de millor condicio quels nostres pares, per ço inconsideradament no tingas presumtio de complir lo que ells sofferir no pogueren, ans nos deuem sforçar en tal conuersatio de plaure y servir al senyor per ço que ell nos faça castament perseuerar en son sant seruey.

De obedientia

En guardar obedientia: meritant la gratia del senyor qui fonch obedient al seu pare fins a la mort; per ço que millor cosa es la virtut de obediencia quel sacrifici.

De proprio

En viure sens propi nos deuem esforçar, semblant al senyor qui totes les coses que posseya dexa y desempara en tal manera que no hauie hon reclinas lo seu cap en la hora de la sua gloriosa mort, y per ço los qui tindran bens temporals deuen repútar en son animo no posseir cosa alguna sens la apostolical doctrina.

De stablimentis

Totes les tres coses sobredites son stablides segons veritat e segons charitat, per la qual los frares de aquest orde deuen posar les persones y bens llurs a molts perills e martiris per enxalçament de la santa fe catholica e per deffentio dels germans llurs e frares de aquest orde.

E deuen amar entre si e lurs proysmes axí com ells matexos. E axí stant entre ells ab unio de charitat staran en gratia, car alla hon es fraternitat charitat y amor, aquí es nostre senyor. E de la verdadera charitat dells los stabliments de aquest orde comencen axí.

De episcopis et prelatís

Los frares del orde deuen amar e honrar y aportar reuerentia a tots los bisbes e prelats de sancta mare sglesia e a monjos y canonges de qualseuol orde sien o de qualseuol habit. E als hospitalers y ministres del sanct sepulcre e a tots altres homens de orde y religio e subuenir segons lur facultat y poder.

De receptione hospitum

Los hostes sien rebuts ab tota alegria e ab bona companya e solaç e siels donat lur menester francament segons lo poder de la casa. E si stan aquí per tres dies més honradament sien tenguts e hagen tal recapte qual han los frares de la casa. E si per manament de son mestre o de son prelat alguns homens vindran en nostres cases e uoldran aquí longament star, sie donat a ells lur necessari axí com als frares del orde.

De receptione pauperum

Los pobres de iesuchrist qui a les nostres cases vindran sien rebuts cada dia alegrement, e siels donada charitat segons lo poder de la casa ab tota reuerentia.

De oratione

Cada dia digue quiscun frare per la sanctedad del nostre sant pare e per la sglesia romana: tres vegades la oratio del pater noster. Per lo nostre mestre que deu li done seny y saber, poder y gratia, que pugue ben governar aquelles coses sobre les quals es posat e augment y honra de sancta mare sglesia. E per poder optenir la gloria de paradís un pater noster. Per los frares qui son vius en lorde digue tres pater nostres. Per los frares qui son morts en aquell orde diguen sis pater nostres.... Per tots los faels defuncts un pater noster. Per pau y tranquilitat de sancta mare sglesia un pater noster. Per lo nostre Rey un pater noster. Per lo bisbe un pater noster. Per lo patriarcha e per los defenedos de iherusalem un pater noster. Per tots los Reys y princeps e defenedos e per tots los prelats de sancta mare sglesia tots dies diguen un pater noster. Per tots aquells qui son passats a guardar religio de qualseuol orde sien, un pater noster. Per tots los faels xpians, un pater noster.

De religione antiqua

Per los benefactors e malfactors, un pater noster, ço es per los benefactors que nostre senyor los guart de mal. E per los malfactors que nostre senyor per sa clemencia e pietat los conuertesca. Per los fruits

de la terra un pater noster. E axi quiscun frare es obligat a dir cada dia .XXIII. veguades la oracio del pater noster.

De oratione

A matines se deuen lleuar los frares tota ora que oyran la squella sino son malalts o treballants de lur cos de greus malalties. E primerament comanant se a nostre senyor deu e a la gloriosa verge maria e als benauenturats apostols sanct pere sanct pau e sanct jaume y a tots los sants ab tota deuocio a ab tota humilitat. E diguen tres vegades la oratio del pater noster a honor de la sancta trinitat e a saluament de lur cos e de lur anima.

De silentio

Silenci tinguen los frares mentre que sien en lo seruey de deu e no deuen parlar sino tansolament poques coses per raho de necessitat.

De oratione

En les ores de sancta Maria deuen star de peus en la sglesia, sino es festa propia de sancta Maria y en altres ores e al inuitatori e al hymne e al magnificat e a benedictus e a tota hora que diguen gloria patri que se humilien en vers lo altar.

De oratione

Mes quant a les hores del dia no poran esser al començament, diguen una vegada lo pater noster agenollats en terra. E per les matines del dia y de sancta maria diguen .XXVI. vegades la oracio del pater noster, e per cada una de les altres hores tambe del dia com de sancta maria, ço es assaber per la prima, tercia, sexta, nona e completa, que diguen sis vegades la oracio del pater noster. E al començament de totes les hores, diguen per una vegada lo pater noster agenollats en terra. E apres començen deus in adiutorium meum, etz. E diguen quiscuna vegada que diran lo pater noster, gloria patri a la fi de aquell. Per les vespres del dia e de sancta maria, diguen deu vegades lo pater noster, axí començat e finit com de les altres hores.

De missa

Cada dia hoien missa los frares que disposicio tendran pera oyrla e no seran malalts o impedits per necessitat.

De capitulo

Al capitol los frares, apres de hoyda la missa e la prima dita, tinguen silenci e ab diuinal feruor façen reuerentia deuant la creu e deuant lo comanador. E lo quels sera comanat per lo comanador a salut de lurs animes ho faran voluntariament. E quiscun diumenge tinguen capitol

mes copiosament ahon maior delliberatio grauitat y silenci tractaran e procuraran los negocis de la casa e aquellas coses que concerniran [a] salut de lurs animes pregant al senyor quels vulla donar gracia de poder cumplir aquelles. E sia legida quiscun mes una vegada la present regla.

De jeunio

Dues quaresmes deuen deunar los frares: la una començe del dia o festa dels quatre coronats y dure fins a la festa de la natiuitat de nostre senyor deu iesuchrist. E laltra començe lo diumenge de carnestoltes e dura fins a pasqua de resurrectio. De la festa de sant michel fins a cincogesma dejunen los diuendres. Empero de cincogesma fins a sant miquel no dejunen los diuendres.

De infirmis

Los qui son malalts e no poden dejunar, demanen licencia a son maior ço, es al comanador.

De abstinencia

Si alguns dels frares se volran abstenir, queu puguen fer ab voluntat del mestre pus empero no lexen lo servey de deu ni la deffencio de la xpiandad a la qual son obligats.

De domino nostro

Com nostre senyor nos ha mostrat per exempli, e per ço axi com pres mort e passio per nosaltres a saluar, axi nosaltres frares del orde deuem posar nostres persones per defensar nostres germans e amichs.

De periculis

Car pus dificil cosa es posar son cors a diuersos perills per son proysme que stant en casa ocios y en repos atormentar son cors y afflaquir aquell ab moltes afflictions y abstinencies. E per ço los cauallers de iesuchrist se deuen lunyar de les males obres, e deuen pendre les armes spirituals ab les quals se deuen armar contra lo diable qui tot die se sforça com los pora enganar per ço que nols puguen noure migensant la gracia del senyor.

De defensoribus

Tot temps se deuen sforçar los frares per defencio de si matexos y de lur orde y de tota la xpiandat. Com no sie cosa millor ni mes preciosa que pendre mort e martiri per nostre senyor deu, ço es, assaber, que moris per spasa o per foch o per aygua o per altres molts martiris perillosos que hom no sabria dir ni comptar. E per ço los frares que aço faran per servey de deu, hauran de aquell lo apparellat premi de la gloria de paradís que es de tanta excellentia que los ulls nou poden veure ne orelles oyr ni cor ni boca pensar.

De ieiunio

Negun frare no deiuni tant ni se afflaquesca que perda ses forces, ni lo servey de deu; car es cert hauria feta cosa molt mala y serie culpable deuant deu, com podem compendre ab lo exemple quens presenta la sagrada scriptura de aquell sanct propheta elies, al qual stant reposant per lo camí que feya, li aparegue lo angel qui li posa deuant un pa e feu lo lleuar e manali que menias per ço com gran camí li restaue anar e caminar. E encara aço se mostre per lo que nostre senyor deu iesu christ hauent pietat de aquells qui ab ell anauen per terra los feu meniar per que nos cansassen en la carrera. E per ço encara com nostre senyor deu iesu christ dira en lo dia del judici aquestes coses: o iusts e peccados, vosaltres me vereu fameiar e donareu me a meniar, vereu me se deiar e donas me a beure, vereume tenir fret e cobris me, malalt me vereu e visitareu me, instruintnos per totes aquestes coses que ell vol que quiscu sia socorregut axi en temps de malaltia com en temps de necessitat.

De ffratre timorato

Si negun frare sera temoros e no poderos ni conuenient per anar a la guerra, seruesca segons la prouidencia del mestre en aquelles coses que seran a ell conuenients de fer, car segons que diu sanct hieronim quiscun deu fer alguna obra o alguna cosa per ço quel dia no sen vaia ocios.

De fratribus habentibus uxores

Los frares que hauran mullers no deuen dormir ab elles en les festes de sancta maria ne de sanct ioan babtiste ni dels apostols ni en les festes maiors ni en lurs vigilies.

Item: de fratribus habentibus uxores

Los frares que mullers tenen no deuen dormir ab elles en les dues quaresmes demunt dites, mes tinguen couent ab los altres frares, e llurs mullers tinguen couent ab les altres dones que no han marit, y si aquells frares que tenen mullers seran contra moros o en altres negocis de la casa, lurs mullers estiguen ab les altres dones que no han marit e sien rebudes honradament fins a tant que sos marits vinguen segons la prouidencia del mestre. E aquelles dones que perdran sos marits estiguen en monestir castament, e si neguna sera de bona vida e volra star fora son monestir, pugueu fer per be e no per mal. E si uolra pendre marit ne star en matrimoni, digueu al seu mestre o comanador, e ab son manament sie collocada en matrimoni. Car segons dix lo apostol que mort lo marit solta es la muller e axi cada una pot pendre marit pus es mort lo primer.

De mulieribus

E si les dones vidues iouens e dins del orde se volen casar y estar en matrimoni e hauer fills o filles per que no donen occasio al diable de fer peccar en fornicacio, hagen licencia que o puguen fer ab voluntat del mestre e aço sie en ley obseruat en los frares del orde.

De mulieribus

E aquelles dones que nos uolen casar ni hauer marit, estiguen en lo monestir castament, e si tendran fills o filles, nodresquen los en lur orde fins que hagen XV. anys e aprenguen de letra y si volen restar en lorde, que sia en voluntat del mestre, on no que sen puguen anar ab tot ço e quant los pertanyera de la heretat del pare e de la mare.

De filiis

Lo fill o filla que sera nat en lorde, sia nodrit e procurat fins a XV. anys e la sua heretat sia de la casa o couent si en lorde romandre volrà. Empero si heretat no deu hauer, sie nodrit del comu de la casa fins a hedad de XV. anys. E si volrà restar en lorde, sie a la prouidencia del mestre. E si noy uel restar sie li donat tot ço que li pertangue.

De filiis

Stabliment es de aquest orde que ningun frare no pot ni deu desertar son fill. E si algun frare demanara licencia al seu mestre, queu pugue fer segons stabliment del orde, ab que sia obedient al seu mestre.

De dampno alieno

Cada un frare deu ben guardar y procurar tot be e tot profit de la casa, no face dany ni greuge ni mala concientia noy haia mes tostemps se sforcen a profit de la casa e a honrar e servir a deu.

De dampno domorum

Si nengun frare fara mal ni dany a la abitacio o casa, sia smenat a la voluntat e prouidencia del mestre o del seu comanador o del seu capitol. E no solament en aquest peccat mes en tot altre peccat que algu dels frares fos trobat, e sino sen uolie castigar, sie a la uoluntat del mestre.

De murmuracione

Los frares no murmuren entre si ni contra son mestre o comanador. Empero aquell qui hoyra que lo seu mestre o comanador fa alguna cosa digna de repressio deu dirli secretament y ab bones paraules son parer demostrantli la causa de son defalliment y procurar encara ab altres frares de corregirlo a la bona part fraternalment.

De deshonoratione

Nengun frare se deu atreuir a deshonorar altre frare, ans se deuen amar entre si ab gran amor y ab gran reuerencia.

De alimentis necessariis

Los frares tinguen tot lur necessari axi com hauran menester segons la prouidencia del mestre.

De mala responsione

Neguna pèrsona no responguen mal los frares ni a son frare ni altri Mas a tot hom deuen respondre humilment e guarden se de desmentir.

De juramento

Negun frare no jur si no ho fa ab licencia de son mestre o de son comanador.

De pacientia

Pacients sien los frares a tot christia. E si nengun mal los faran o diran, soffiran ho en pau, que per negunes noues no puguen uenir a batalla nis barallen entre si ne hagen noues ni males paraules sens licencia del mestre.

De temperancia

Temprança tinguen los frares en amar y en parlar y en totes altres coses que sien de bon nudriment y criança y molt honests en ses persones.

De obedientia

Obedients sien los frares a son mestre en totes coses, ço es a saber: aquells qui han mullers que tinguen coniugal castedat lealment. E aquells que no tenen mullers que seruen castedat continuament.

De proprio

Propri no hagen ni tenguen los frares de neguna cosa sens atorgament o licencia de son mestre o de son comanador.

De stablimentis comendatorum

Lo mestre del orde stablesca comanador en cascuna casa que tingue en guarda los altres frares que son de couent. E als que stan per ses cases ab lurs mullers e a tots prouehesca de lo quels sera necessari segons la facultat de la casa.

De comestione carnis

Tres dies dela setmana poden meniar de dues maneres de carn a

dinar y sopar, ço es lo diumenge, dimarts y lo dijous e aço quant al mestre o comanador li sera be vist de fer.

De silentio

A la taula tinguen silenci los frares; no parlen sino per neçessitat de la taula o per altra gran neçessitat, e cada dia sia legida liço a la taula.

De vestibus

Los vestits que han de vestir los frares sien blanchs o negres o pardillos, los folrages, de pells de anyells o de altres de preu cominal. E totes aquestes coses sien seruades y guardades segons la providentia del mestre.

De rapina

La intencio de tots los frares sia de defendre y guardar lurs animes e anar contra los infels no per rapina mas per exalçament de la sancta fe catholica.

De elemosina

Per aquest manament diem que tot lo que los frares guanyaran en la batalla dels moros hagen de donar per amor de deu per a rembre catius cristians de poder de moros.

De receptione corporis

Tots los frares qui staran en couent o en frontera combreguen tots los diumenges si fer o voldran, si no sen stauen per alguna raho o causa.

De infermeria

Cases tinguen en lorde los frares vells e los malalts e aquells que ajudar nos poden, e hagen tot lo neçessari alegrement per que puguen esser desliurats en lurs malalties. Car semblant cosa es ordenada en cada orde.

De comendatoribus

Comendadors sien stablits en les enfermeries los quals tinguen cura e ansia de fer que los malalts tinguen bon recapte fins sien guarits e que sien seruits ab molta charitat e amor.

De humilitate

Axi com nostre senyor deu iesu christ fonch humil e tingue en si gran humilitat: axi nos deuem sforçar en que siam humils e haiam charitat entre nos.

De fratribus defunctis

Quant algun frare mor, sien les altres frares de couent a la sua mort y a la sepultura. E lo qui es preuere digue tres misses. E lo clergue un

psaltiri, e lo lech .CL. vegades la oracio del pater noster. E si no seran presens, digue lo preuere una missa. Lo clergue L. psalms, e lo lech .L. pater nostrés. E lo comanador don .XL. [dies] a un pobre la rectio que haura menester axi com la done als frares e aço per la anima del mort. E los frares façen .XL. dies per ell sacrifici o collecta en la missa. E si algu dels que a çert temps habiten ab los frares se morira dins lo dit temps, lo comanador qui te lo carrech de la casa done a un pobre a meniar set dies. E los frares sacerdots que seran presents diguen una missa. E los lechs diguen cinquanta pater nostres. E si seran absents diran .XIII. pater nostres. E per tots los frares seus defunts sien celebrades tots anys .XXX. misses. Les robes de vestir y los llits dels frares morts per manament del mestre o de qui te lo carrech per ell, sien ben guardades y repartides per los spitals del orde.

De elemosina

Tres vegades lany sia donada elmoyna als pobres per los frares morts, ço es en les octaues de nadal e de pascua y sancta maria de agost e si poden ajuden los de vestidures.

De clericis

Los frares preueres del orde uisquen sots la obediencia del prior quels sera donat per lo mestre o comanador e administren les coses spirituals als frares lechs y ensenyen los fills de aquells e tinguen en guarda y cura la sglesia e visten sobrepeliços segons la prouidentia del mestre.

De claustro

Claustro y couent tinguen los frares e lo mestre.

De decimis

Les decimes deuen pagar de tots los fruits que deu los done en la terra los lechs als preueres de hon prouehesquen les coses neçesariés per lurs persones e ornamentals per la sglesia, y si alguna cosa los sobrra sie donat a pobres segons la prouidentia del mestre.

De capitulo

Loch cert e diputat deuen tenir los frares en lo qual tingue lo mestre capitol general aon sien aiustats los frares y prior lo qual mire per la salut de les animes ço es en donar les penitenties.

De morte magistri

Quant lo mestre morira, los .XIII. frares los quals son electors, elegiran altre mestre. E entretant sien obedients al prior axi com eren al mestre.

De priore quid facturus sit

Lo prior tan prest com conex o veu la mort del mestre, tremeta per los .XIII. frares electors que vinguen prest. E si algu de ells no podie venir per infirmitat o per altra necessitat, lo prior pose altre frare al loch de aquell perque la eleccio del mestre nos detardas.

De electione magistri

E aquells .XIII. frares tinguen poder de elegir lo mestre que sie bo segons deu e per mantenir lorde. E tinguen poder de mudar-lo si ell no ere tal qual se pertany per al orde. E aço sie fet ab capitol general, pero entretant negun no sie desobedient a son mestre. E si algu dels .XIII. morira o per alguna culpa auie de esser mudat, lo mestre ab consell dels altres o de la maior part dells, pos altre en loch seu.

De capitulo tenendo

Per reformar sempre lorde en millor stament, lo diumenge de letare iherusalem lo mestre tots anys tingue capitol general al que sien los tretse frares e los comanadors de totes les cases sino son impedit per euident causa y sia la present regla legida e tracten de la salut de les animes y de la prouidentia de les coses temporals.

De eligendis visitatoribus

Primerament sie aquesta regla obseruada e sian elegits uisitadors e vagen uisitant totes les cases de lorde faelment e veguen lurs bones obres e costumes e lur uiure. E confirment los bones practiques y remoguen les males. E aço deuen fer per lo premi quen hauran de nostre senyor deu. E no deuen tembre perill ni martiri que per tals actes prenguen los uisitadors, sperant lo premi de la beatitut eterna. Apres de auer uisitat facen relatio de la uida dels frares y dels couents al capitol y al mestre. Totes aquestes coses deuen fer los uisitadors per salut de lurs animes. Tots los frares son obligats a seruar totes les demunt dites coses sino son empedit per gran necessitat o malaltia o ab licencia o prouidentia de son mestre.

De acusatione

Negun frare que sia acusat nos vulla defendre ab porfioses paraules, mes apres de la acusatio, feta. venia alegres d'esser purgat per penitencia, e no contradigue al acusador per que baralla no pugue esser entre ells ni escandol.

De correctione fratrum

Los frares qui aniran contra la forma de la regla de aquest orde, deuen fer penitencia de un any.

De furto et fornicatione

Si negun frare sera trobat en fornicatio o en furt o descobrira les coses secretes de capitol; o sera desobedient al que li sera manat per obediencia o si ha ferit son frare ab armes o sa muller ab basto o altres armes e aço age fet moltes vegades, per tals peccats o per semblants, o que hage consellat a son frare que façe peccat o que hage fet fer, sia li donada penitencia de un any fins que lo mestre, informat de persones doctes, li done condigna penitencia segons la qualitat de la culpa.

De peristencia unius anni

Primerament li sie leuat lo senyal de la creu. E sien li donades reglars disciplines. E si es caualler li sie lleuat lo cauall y les armes. E sie caualler o no, menyge en terra sens toualles y de la uianda que mengen los seruidors y seruesca com los matexos seruidors. E del plat o scudella en que meniara no gos llançar ni gat, ni ca, ni ocell quey uingue e no entre en capitol ni sglesia sino derrer de tots. Lo dimecres e diuendres sie disciplinat en secret loch pero no greument y deiun los dits dos dies mas lo diuendres ab pa y aygua.

De peccato absconso

Si algun frare caura en algun peccat dels desus dits secretament y ell matex se acusara al mestre o al comanador ab humilitat y deuocio, no li sie lleuada la creu ni lo cauall ni les armes ni sie priuat de la taula ni de les uiandes comunes dels altres ni del capitol ni de la sglesia ni sie disciplinat en capitol, pero secretament sien li donades reglars disciplines y cümpla les altres coses.

De fornicatione et homicidio

Del homicidi o fornicatio confesses al sacerdot qui esta posat per lo capitol y si sera acusat en capitol, face penitencia en tot com es ya dit pero en lo capitol y no en public. Mas qui publicament peccara, façe publicament la penitencia. E aquesta regla sie axi de culpes menors com maiors.

De falso testimonio

Lo frare qui dira fals testimonis de son frare, tal que si ere uer hauria de fer penitencia de un any o de mig any, façe la matexa penitencia y doblada, e si tres vegades sera trobat en tal crim o peccat, sia separat de la companya dels frares, e aço segons a la prouidencia del mestre.

De bandolis inter fratres

Si ab testimonis dignes de fe sa prouara que los frares faran aplech de gent per bandoleiar, siels donada penitencia de un any o maior si al mestre li sera vist segons lo delicte sera gran.

De homicidio fratrum

Si per ventura, lo que deu nou vulle, algun frare matara a altre del orde o de altre orde, sil poden pendre sie posat en ferros y grillons y estigue en penitencia de un any fins que lo mestre li don penitencia de tant gran homicidi ab consell del papa o del qui son poder tingue. E si algun frare matara sa muller, donenli la matexa penitencia.

De interficione laycorum

Frare qui per desauentura matara a altra persona que no es religiosa, sie li donada penitencia de un any, e si ell matex vindra humilment a demanar perdo del homicidi no stigue pres, pero stigue en penitencia fins que lo mestre li impose la penitencia que lo papa li donara o lo qui tingue poder per ell. E si ell matex no ve a demanar perdo sie pres y forçat en fer la dita penitencia.

De fracione membrorum

Si algun frare tallara algun membre de son frare, sie li donada penitencia de un any y estiguy fins que lo mestre li done couenient penitencia.

De persecutione fratrum

Frare qui ferira altre frare o qualseuol persona religiosa o fara qualseuol sacrilegi, sie li donada penitencia de un any fins que lo mestre li don penitencia couenient.

De homicidio in defendendo

Lo frare qui per defensio de sos castells o cases del orde que per lo mestre li seran comanades matara algun home, no façe la penitencia ell a soles, mas tots los de la casa sien participants en ella, pusque per la utilitat de tots ha comes lo delict, pero ell deiun mes que los altres lo diuendres de la quaresma maior en pa y aygua.

De percussione

Lo frare qui ferira altre frare ab armes o sens armes o menaçara, face penitencia de un any.

De penitentia medii anni

Primerament li sia lleuat lo senyal y sie batut ab reglars diciplines, e si es caualler sie li lleuat lo cauall y les armes. E sie caualler o no, menge en terra sens toualles y del menyar dels scuders y seruesque axi com ells. E no gose apartar de la scudella o plat en lo qual ell menge gat ni gos ni ocell quey menge; stigue en la sglesia lo mes derrer de tots; deiun los diuendres ab pa y aygua e sie disciplinat en loch secret.

De percussione famulorum eorum

Lo frare qui ferira lo seu criat o altra persona secular, face penitencia de mig any pero no li sie lleuat lo abit ni les armes ni lo cauall si fèrira caualler.

De propalatione peccatorum

Lo frare qui descobrira o publicara los peccats de son frare, donenli la matexa penitencia que donarien en aquell de qui son los peccats descuberts.

De adjuuantibus ad bellum faciendum

Si alguns frares tindran entre si questions o baralles e altre dels frares ajudara a algu de aquells per uia de bandol, donenli penitencia que deiune sinch diuendres ab pa y aygua e sie batut fins que li dolga, pero no ab reglars diciplines. E si negun frare requerira de batalla a son frare, deiun .XV. diuendres ab pa e aygua e donenli reglars diciplines; e en los dits diuendres sie batut amagadament. e no greument. § Lo frare qui mogut de yra desonrara son frare, sie batut greument e deiune un diuendres ab pa y aygua. § Ffrare qui desment son frare, sie batut ab reglars diciplines. § Ffrare qui retraura al altre frare son mal estar o li portara per menyspreu a la memoria algun mal dels que feu ans que fos frare, deiun una quaresma de diuendres y en aquells [sic] diciplinat en secret. § Ffrare que desonrara son frare no per acusatio mas per desonestament del orde, sie batut ab diciplines. § Ffrare qui de linatge o de riqueses menyspresara son frare, ab diciplines sie batut. § Ffrare qui menyspresara a son frare o son linatge o dira que es fugit de altre orde, sie diciplinat y face venia. § Ffrare qui dira a son frare que si no fos lo abit del orde, li farie algun mal, sie batut e deiun tres diuendres ab pa y aygua.

De precepto et obediencia

Los manaments que lo mestre o lo comanador facen als frares sien obeits alegrement. Si alguna cosa los manara que nols placie, noy contradiguen nels sie greu. E si no la volen fer deiunen .XV. diuendres en pa y aygua e sien batuts e apres facen lo quels es manat. § Ffrare qui manascara a son frare que li fara algun mal encara que sapie dexar lo abit o la religio, face venia y donenli diciplines e deiun .XV. diuendres en pa y aygua. § Ffrare qui menyspresara lorde e ab yra se lleuara la roba ab lo senyal de la creu, donenli penitencia de un any. § Ffrare qui iurara y mentira, face venia e donenli diciplines, e deiun .V. diuendres en pa y aygua. E si mentira sens iurar o iurara sens mentir, face venia y perda lo vi aquell dia. § Ffrare qui contradira simplament la paraula del mestre o del comanador, perda lo vi aquell dia. § Lo frare qui stara en discordia ab son frare y li fara o li dira mal o mal dira de altres persones,

façe venia y donenli disciplines y perda lo vi aquell dia. § Ffrare qui voldra fer sa uoluntat y lo mestre o lo comanador nou tendran per beques façe, y ell dira pitjor o manco me haureu per al serucy de deu, face venia e donenli disciplines y deiune .VII. diuendres en pa y aygua y perda lo vi aquex dia.

De peccatis maioribus et minoribus

Si algun frare dira o fara maiors peccats o semblants o dessemblants dels demunt dits que no estiguen scrits en la present regla, segons la quantitat y calitat del peccat, li sia donada penitencia saludable.

Explicit Regula sancti Jacobi que inuenta fuit anno M. CC.º VIIIº

Les sceremonies del soterrar y article de la mort

Quant a'gu del orde se uolra morir, estenguen en terra una catifa o un reboster y prenguen cendra beneyta e facen de aquella una creu sobre lo reboster o catifa tant llarga quant es lo cors, y sobre dita creu posaran lo malalt quant esta en la agonia de la mort vestit ab lo manto blanch e una candela beneyta encesa en la ma.

La benediccio de la cendra

Adiutorium nostrum et ⁊ Qui fecit & Sit nomen domini b. ⁊ Ex hoc nunc & Domine exaudi. & Et clamor & Dominus vobiscum ⁊ Et cum. Oratio.

Deus indulgentie pietatis et misericordie qui inuitis cinere et cilicio indutis et nunquam tuam clamantibus subuenisti, exaudi nos propicius et hanc creaturam cineris qua peccatores indulgentiam tue misericordie implorantes utimur. Benedicere dignare et sanctificationis tue gratiam super eam infunde ut quicumque pulueris huius lustratione aspersus fuerit, indulgentiam et remissionem omnium peccatorum a te pie omnipotens deus mereant accipere. Per. d.

Quant li visten lo manto per posarlo sobre la dita creu diran aquesta oracio.

Suscipe domine animam serue tue reuertente ad te et veste celeste indue eam et da requiem celestem ut in paradisi gaudio noticiam miserieriorum dei agnoscat et inter possidentes vitam eternam possideat. Per xpm.

Quant acabe de finir diran aquesta oracio.

Migranti in tuo nomine de tam incerto et instabili vita semperternam uitam illam ac leticiam in celestibus presta; per xpm. dn. nostrum. Amen. Qui posuit animam tuam ad vitam suscipiat te cum sociis suis et faciat tecum misericordiam suam. Amen.

(En lletra rodona).

Finita Regula Chorus dicit: Psalm: Laudate Dominum Omnes

gentes & ꝥ. Ostende nobis Domine misericordiam tuam. ꝥ. Et salutare tuum da nobis. ꝥ Domine exaudi &. ꝥ. Et clamor meus &. Oremus. Actiones nostras quasumus Domine aspirando praeveni et adjuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio et operatio a te semper incipiat, et per te capta finiatur. per Christum Dominum &. Amen.

(En gòtich).

A .VII. de desembre .any. M.D.XXVIII.º se acaba de scriure la present Regla.»

Per la copia

E. MOLINÉ Y BRASÉS

EXPOSICIÓ SOBRE LO LIBRE «DE CIVITATE DEI» DE S. AGUSTÍ

(Continuación)

§ De aquesta uictoria s'esdeuench que Alba ne fou destrouida; e aço fuó lo fruyt de aquella uictoria en la qual après Ilion, que los grechs enderrocaren; e apres la ciutat de Leuinia, en la qual Eneas hauia fet son pelegrí e fugitiu regne, los deus troyans habitaren .III. ueguades. Mas per aventura aquests deus foren ia partits de aquella ciutat de Alba, e per ço fou ella destrouida, es a dir, que tots los deus, per los quals aquell Imperi ere stat en poder, s'eren departits, lexats lurs temples e altars e los lochs pus secrets on homí sacrificaua a ells, a fi que per la .IIII. a mutació hom creegues que per molt gran prouidencia Roma los fos comanada e dada a guardar. § Certes Alba los (destruya) desplaia, en la qual Amilius hauia regnat e de aquella gitat Munitor son frare, e Roma los plahia, on Romulus hauia regnat apres que hac mort son frare. § Mas ells dien que abans que Alba fos destroyda, lo poble de Alba ere ia transportat a Roma a fi que de aquestes .II. ciutats fos feta .I. na ciutat. Ara prengam que sie axi: aquella ciutat, qui ere stada mare de Roma e regne de Schanius (1) fill de Eneas e lo .III. domicili dels deus dels Troyans, fou enderrocada per la ciutat sa [87] filla, es a dir per Roma. Mas abans que del romanent de aquells qui roman-gueren après les batalles fos fet de .II. pobles .I. miserable e catiu aiustament e .I. poble, e y hac molta sanch escampada d'una part e d'altra. § ¿Que dire ió pus distinctament de les coses qui son stades fetes sots los altres Reys tantes de ueguades aquestes matexes batalles renouellades, qui per les uictories semblauen esser finades, e qui son

(1) *Ascani-us*.